

Noorte vaated kaasavale haridusele

Euroopa noorteparlamendi istung
Brüssel, november 2011

Noorte vaated kaasavale haridusele

**Euroopa noorteparlamendi istung
Brüssel, november 2011**

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur on sõltumatu ja iseotsustav organisatsioon, mida toetavad agentuuri liikmesriigid ja Euroopa institutsioonid (Euroopa Komisjon ja parlament).

Käesolevas dokumendis üksikisikute poolt esitatud seisukohad ei kajasta Euroopa Agentuuri, selle liikmesriikide või komisjoni ametlikke seisukohti. Komisjon ei vastuta käesolevas dokumendis esitatud info võimaliku kasutamise eest.

Toimetaja: Victoria Soriano, Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur

Dokumendist on lubatud esitada väljavõtteid, kui neile lisatakse selge viide allikale. Raportile tuleks viidata järgmiselt: Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur (2012). *Noorte vaated kaasavale haridusele*. Odense, Taani: Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur

Raport on avaldatud täielikult töödeldavates elektroonilistes formaatides ning 22 keeles, et info oleks võimalikult hästi kättesaadav. Raporti elektroonilised versioonid on avaldatud agentuuri veebilehel: www.european-agency.org

ISBN: 978-87-7110-391-5 (elektroniline)

ISBN: 978-87-7110-369-4 (paberversioon)

© European Agency for Development in Special Needs Education 2012

Sekretariaat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Brüsseli esindus
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Käesoleva dokumendi väljaandmist toetas Euroopa komisjoni hariduse ja kultuuri peadirektoraat: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

SISUKORD

EESSÕNA	5
SISSEJUHATUS	7
NOORTE SEISUKOHAD.....	9
Mis on sinu arvates kaasav haridus?	9
Kuidas kaasamine sinu koolis praktiliselt väljendub või peaks väljenduma?	11
Millised sinu arust on kaasava hariduse eelised ja puudused või mis need võiksid olla?	19
Märkused ja ettepanekud.....	26
VAATAME MINEVIKKU JA TULEVIKKU	29
EUROOPA NOORTEPARLAMENDI 2011. AASTA ISTUNGIL OSALENUD.....	32

EESSÖNA

2011. aasta novembris oli Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuuril taas suur rõõm ja au korraldada Euroopa noorteparlamendi istungit. Üritus toimus Euroopa Parlamendis Brüsselis ning sellel osalesid hariduslike erivajadustega ja/või puuetega ning puueteta gümnaasiumi- ja kutsekoolinoored.

Agentuur korraldas sedalaadi üritust juba kolmandat korda. Esimene hariduslike erivajadustega noorte Euroopa Parlamendi istung toimus Brüsselis 2003. aastal 23 riigi osavõtul. Seda toetasid riikide haridusministeeriumid ja Euroopa Komisjon ning see oli Euroopa puuetega inimeste aasta üks põhiüritusi. Teine istung „Noorte hääled: mitmekesisus hariduses” toimus 29 riigi osavõtul Lissabonis 2007. aastal, mil Portugal oli Euroopa Liidu eesistujariik.

2011. aasta istungi korraldamisele aitasid kaasa kõik agentuuri liikmesriigid ning 31 delegatsiooni koosseisus osales sellel 88 noort.

Istungi eesmärk oli anda noortele võimalus väljendada oma seisukohti korraldajatele ja kutsutud külalistele ning arutada, millised on olnud edusammud riikide haridussüsteemide avatumaks, paindlikumaks ja kaasavamaks muutmisel pärast viimast 2007. aasta parlamendiistungit.

Kõik osalenud õpilased said kaasava hariduse eelistest ja puudustest rääkida oma kogemuse põhjal. Aruteludes rõhutati korduvalt võrdseid võimalusi õppida, tegutseda koos eakaaslastega, võtta koolielust täielikult osa – olla kaasatud. Kaasav haridus on selgelt teema, mis noori nende haridusteel ühendab.

Täname kõiki liikmesriike toetuse eest istungi eel, ajal ja järel. Suur aitäh ka ametnikele, kes võtsid aktiivselt osa istungi ava- ja lõpusessioonist ning aitasid noorte arutelusid modereerida: Milan Zver, Euroopa Parlamendi liige; Harald Hartung ja Ana Magraner Euroopa Komisjonist; Jerzy Barski, Poola kui Euroopa Liidu eesistujariigi kõneisik; Emilia Wojdyła, Poola haridusministri asetäitja; Aleksandra Posarac Maailmapangast ja Kari Brustad Norra Haridusministeeriumist.

Suurim tänu kuulub 88 noorele, nende peredele, saatjatele, õpetajatele ja toetajatele. Nendeta ei oleks see oluline sündmus kunagi võimalikuks saanud. Agentuur jätkab tööd selle nimel, et nende seisukohad ei jääks tähelepanuta.

Per Cr. Gunvall

Esimees

Cor J.W. Meijer

Direktor

SISSEJUHATUS

7. novembril 2011 arutas 88 noort 31 riigi¹ või piirkonna delegatsioonist Euroopa Parlamendis, mida nad arvavad kaasavast haridusest. Tegu oli kolmanda sedalaadi üle-euroopalise üritusega, mida Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur on korraldanud.

Istungi eesmärk oli kutsuda taas 14–19 aastaseid noori arutlema oma hariduse üle. Kõik agentuuri liikmesriigid said saata istungile kuni kaks gümnaasiumis või kutsekoolis õppivat erivajadusega ja/või puudega noort ja ühe puueteta noore. Noorte erivajaduste spekter oli lai, aga enamik neist õppis tavaharidussüsteemis ning oli istungile kaasa kutsunud mõne oma klassikaaslase.

Ürituse eesmärk oli anda kogu Euroopa noortele võimalus oma häält kuuldavaks teha. Noored said avaldada arvamust oma hariduse kohta, selgitada oma vajadusi ja nõudmisi ning väljendada ootusi tuleviku suhtes. Noorteparlament andis noortele võimaluse jagada kogemusi ja arutada, mida kaasav haridus nende jaoks tähendab ja nende igapäevaellu toob.

Sarnaselt 2007. aastaga said osalejad enne istungit ettevalmistava küsimustiku, mida oma koolis koos kaaslastega arutada. Noorteparlamendi üritusel arutasid noored pühapäeval, 6. novembril küsimustiku küsimusi seitsmes töörühmas, lisasid kommentaare ja ettepanekuid ning koostasid arutelu lühikokkuvõtte, mida järgmisel päeval tutvustati ühisistungil Euroopa Parlamendis.

Aruteluküsimused:

- Mis on sinu arvates kaasav haridus?
- Kuidas kaasamine sinu koolis praktiliselt väljendub või peaks väljenduma? Kuidas näiteks on korraldatud õppetöö sinu klassis, mis tunnid sul on, mis tuge saad kasutada, jne.
- Millised sinu arust on kaasava hariduse eelised ja puudused või mis need võiksid olla?

¹ Austria, Belgia (flaami- ja prantsuskeelne kogukond), Eesti, Hispaania, Iirimaa, Island, Itaalia, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Madalmaad, Malta, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Sloveenia, Soome, Šveits, Taani, Tšehhi, Ungari ja Ühendkuningriik (Inglismaa, Põhja-Iirimaa, Šotimaa, Wales)

- Tahaksid sa veel midagi lisada?

Noorte arutelude kokkuvõtteid tutvustati Euroopa Parlamendis ning need on ka käesoleva raporti aluseks.

Et noored väljendusid küpselt ja läbimõeldult, ei olnud mingit vajadust nende väljaöeldut „tõlgitseda” – nende mõtted ja ettepanekud tuli lihtsalt kirja panna. Töörühmades kõlanud seisukohad on esitatud viiteta noorte haridusliigile (üldkesk- või kutseharidus) või sellele, kas arvamuse esitaja on puudega või puudeta noor. Vastused on hoopis rühmitatud eespool esitatud küsimuste kaupa: mis on kaasav haridus; kuidas see praktiliselt väljendub; kaasamise eelised ja probleemid; lisamärkused. Noorte arvamuste sõnastust on võimalikult suures osas säilitatud ja vähe toimetatud.

Kõigi töörühmade arutelude kokkuvõttes jäid kõlama järgmised teemad:

- õigus kõrgel tasemel haridusele ja võrdsed võimalused hariduses;
- võitlus diskrimineerimise vastu;
- tugiteenuste vajadus;
- praegu kehtivate psüühiliste, sotsiaalsete ja hariduslike takistuste kõrvaldamine;
- vastastikune kasu, mida kaasav haridus annab kõigile õppijatele.

Lisaks ettevalmistavatele küsimustele paluti iga riigi delegatsioonil kujundada plakat selle kohta, kuidas nad kujutavad ette kaasamist oma koolielus. Plakatite tegemisel oli kasutatud väga erinevaid võimalusi: nähtavaid, kombitavaid ja isegi kuuldematerjale. Plakatid olid noorteparlamendi istungi ajal üleval istungiruumi fuajees ning neist ja osalenud noorte ja nende koolide lühikirjeldustest on koostatud ka eraldi trükis.

Kogu info 2011. aasta Euroopa noorteparlamendi istungi kohta on avaldatud agentuuri veebilehel: <http://www.european-agency.org/agency-projects/european-hearing-2011>

NOORTE SEISUKOHAD

Mis on sinu arvates kaasav haridus?

Noored lähtusid aruteludes oma õigustest – õigusest saada kõrgel tasemel haridust, õigusest valida ning õigusest võrdsele kohtlemisele ja lugupidamisele. Nad pidasid oluliseks, et kaasav haridus ei tähendaks lihtsalt seda, et kõik õpilased asuvad samas koolihoones. Kõigil peaks olema ka sõpru ja eakaaslaste vahel võiksid olla head suhted.

Noored rõhutasid, et kaasav haridus toob kasu kõigile: see annab võimaluse õppida ja kogemusi jagada. Oluline roll on õpetajate ja kaasõpilaste suhtumisel ja käitumisel ning kaasav haridus on esimene samm iga noore saamisel ühiskonna täisväärtuslikuks liikmeks.

Mõned arvamused noortelt:

Kõigil on ühesugune õigus õppida. Õigus õppida ning võimalus saada head ja kõrgel tasemel haridust on inimõigus. Kui kellelgi on probleem, vajab ta nõuandjaid, kes teda aitaksid. Kaasamisega on seotud kogu kogukond: pere, kool, jne. Kui oled erinev, on sul õigus saada abi, ükskõik kui suur on sinu erinevus (Dagur).

Kaasav haridus tähendab seda, et kõik on koos ja õpivad koos. Me oleme kõik võrdsed ja samas erinevad; meil on õigus valida, mida me tahame teha – valida õppeaineid ja seda, kuidas neid õpetatakse (James). Kaasav haridus on võimalus valida oma haridustee (John, Nana-Marie).

Kaasav haridus tähendab, et kõik õpilased õpivad samas koolis ja samades klassides (Fé, Josette, Kanivar). See tähendab, et tunnid on tavakoolis; et koolis on sõbrad, mitte ainult ei õpita koos; et kõik saavad kõike koos teha. Samas tähendab see ka eriklasse tavakoolis; võimalust õppida mõnd ainet väikerühmas koos teiste sama puudega õpilastega (Michalis, Andreani, Maria).

Kaasav haridus tähendab haridust kõigile lastele. Tavakoolid peavad olema kodu lähedal. Kodukool annab võimaluse kohtuda oma kogukonna inimestega (Wacław).

Kaasav haridus tähendab olla osa „normaalsest” klassist ja olla „normaalne”. See tähendab, et puudega noor tunneb, et ta on klassis teretulnud ning et erivajadusteta õpilased suhtuvad temasse

lugupidamisega. „Normaalses” klassis on nii, et kui õpilastel on teistsuguseid vajadusi, näiteks vajadus viipekeeletõlgi järele, siis kool võimaldab seda talle. Kõigil peaks olema osalemisvõimalus (Lise).

Küsimus ei ole ainult selles, et õppida tavakoolis; küsimus on selles, et olla osa ühiskonnast. Igal puudega inimesel on õigus õppida tavakoolis, kui ta seda tahab ja suudab. Tal peab siiski olema ka valikuvõimalus, kui ta ei suuda tavakoolis õppida (Jere). Kaasav haridus puudutab õigust olla koos teistega ning võimalusi valida, olles siiski alati kaasatud ühiskonda (Fabian, Pedro, Diogo, Josette).

Kaasamine tähendab rohkem lugupidamist, sidemeid, uusi sõpru ja uut infot kõigis eluvaldkondades (Rolands).

Kaasavat haridust tuleb mõista avaramalt – see ei tähenda üksnes häid hindeid, vaid ka häid inimsuhteid. Kool ei ole üksnes raamatutarkuste õppimiseks – oluline on ka sotsiaalne pool. Kaasav haridus ei puuduta üksnes kooli, vaid ühiskonda laiemalt (Bethany, Gemma, Sophie).

Kaasava hariduse eesmärk on õppida koos elama ja lugu pidama kõigist puuetega ja puueteta inimestest (Emile). Vaatamata sellele, mis rassist, soost või erivajadusega keegi on, kõik peavad teisi aitama ja toetama. Minu jaoks on põhiküsimus ühiskonna solidaarsuses (Maria). On oluline, et me kõik aktsepteerime üksteist, isegi kui mõnel meist on erivajadus või erinev kultuuritaust või usk (Francesco). Kaasav haridus võimaldab saada koolis teada erinevatest erivajadustest, eelkõige nendest, mida ei ole näha (Mathias). Kaasata ei ole vaja üksnes puuete või erivajadustega, vaid ka näiteks erineva kultuuritaustaga inimesi (Elin).

Kõik koolipere liikmed peavad kohtlema üksteist lugupidavalt. Kõik saab alguse üksteise aktsepteerimisest ja austamisest. Kaasamine eeldab, et selles osalevad kõik õpilased ja õpetajad (Barbara, Mirjam, Triin).

Kaasav haridus algab õpetajate teadlikkusest ja õpetajakoolitusest (Sophie ja Gemma). Õpetajad peavad teadvustama, millised on kellegi vajadused, ning pakkuma õpilasele võimalusi eesmärkide edukaks täitmiseks. Me kõik oleme milleski andekad (Klara).

Õpetajad peavad olema olemas kõigi jaoks – kaasav haridus nõuab lisaaega ja -raha, kuid iga õpilane peab saama hariduse, mida ta soovib (Philipp). Kaasav haridus aitab inimestel arendada oskusi, milles nad on head, ning saada tuge asjades, millega neil on raskusi

(João). Kaasav haridus tähendab ka seda, et saad kasutada sulle vajalikku õppematerjali (Carlo, Melania).

Sageli keskendutakse praktilistele asjadele (näiteks hoonetele), aga kaasamine algab enamasti inimeste mõtteviisist. Igaüks peaks harjuma mõtlema erinevatest puuetest diskrimineerimata või rühmadesse jagamata. Õpetajatel ja õpilastel tuleb veel palju tööd teha, et leida üles igaühe anded ja võimalused. Õpilaste rühmitamine puute kaupa tekitab takistusi juurde (Mei Lan).

Kaasava hariduse eesmärk peaks olema barjääride mahavõtmine (Wessel). Takistused on vaja kõrvaldada kõige laiemas mõttes – vaja on muuta inimeste suhtumist (Jens). Igaühel on õigus heale haridusele, mõned vajavad selleks rohkem tuge kui teised, aga kõigi õigused peavad olema tagatud (Francesco).

Kaasav haridus on puuetega õppijate edukas kaasahaaramine (Daniel).

Kuidas kaasamine sinu koolis praktiliselt väljendub või peaks väljenduma?

Noored kirjeldasid oma kooli ja õppimist ning ka probleeme, millega nad on kokku puutunud:

Minu keskkoolis on puuetega noortele eriprogrammid ja eriklassid, kus nendega tegeletakse. Abistajad on koos nendega seal eraldi

klassides, aga mõnikord on kõik õpilased koos ühes klassis, kui see neile paremini sobib. Ratastoolis õpilased saavad klassis endale mugavama koha. Mul on aktiivsus- ja tähelepanuhäire (ADHD) ja ma pean aeg-ajalt klassist välja minema. Teised õpilased ei saa sellest aru (Dagur).

Minu meelest tunnevad erivajadusega õpilased end täiesti klassi osana; õpetajad aitavad meid, kui vaja, ning ka teised õpilased on väga abivalmid (Claudia). See aitab meil tunda end samasugusena kui teised (Claudia, Chiara, Yohana). Ma õpin kokakoolis; saan olla koos oma sõpradega. Minu klassis on eraldi abistaja, aga ta aitab kõiki. Mõnikord on teised õpilased minu peale kadedad, aga seda tuleb väga harva ette (Chiara). Mõnikord õpetatakse puuetega õpilasi eraldi, kui seda on vaja (Yohana).

Kaasamine algab lasteaias. Kõigiga (õpetajad, vanemad, õpilased) arutatakse regulaarselt, kas praegune olukord on hea? Kus sul on abi vaja? Kuni olukord kõigile sobib, jääb õpilane tavaklassi. Õppeaasta algul valmistatakse klass puudega õpilase saabumiseks ette – klassikaaslastele räägitakse, mis puudega on tegu. Meie koolis on õpilastel õigus valida, kus nad tahavad õppida. Minu kodumaal on organisatsioon, mis kohandab õppematerjale ja pakub infotehnoloogilist tuge. Kool saab sellelt organisatsioonilt abivahendeid laenutada ja õpilased saavad neid ka koju võtta. Kui õpilasel ei ole abivahendit enam vaja, saavad seda kasutada teised sama kooli või teiste koolide õpilased. Tehnoloogilised abivahendid on väga olulised (Melania, Carlo).

Mina õpin kokakoolis. Koolis on kaks eraldi osakonda: üks puuetega ja teine puueteta õpilastele. Mina olen puuetega õpilaste osakonnas, aga ma eelistaksin olla seal, kus on kõik teised. Ma arvan, et õpilastel peaks olema võimalus valida, kus nad ennast paremini tunnevad. Minu kodumaal ei ole paljud koolihooned puuetega inimeste vajaduste järgi kohandatud; näiteks ratastoolikasutajad ei saa seal õppida. Valitsus peaks selles osas midagi ette võtma. Ka töötajaid ei ole koolides piisavalt. Varem oli mul väga raske: mehed pidid kõigi meelest olema tugevad, aga puuetega mehed olid nõrgad ja neist ei peetud eriti lugu. Nüüd on olukord paranemas. Koolis õppimine teeb mind tugevamaks ja julgemaks; mul on nüüd kergem teistega suhelda (Artūras).

Ma õpin toitlustusalal, mul on kokandustunnid, peoteeninduse tunnid, ettekandjaõpe, jne. Ma soovin toitlustusalal tööd leida, aga see on

raske, kuna puuetega inimesi koheldakse mõnikord halvasti. Muuta oleks veel palju. Tavaõppekava võib mõnikord olla puuetega õpilaste jaoks keeruline. Õpetajad muretsevad riigieksamite pärast ja ei pööra piisavalt tähelepanu õpilastele, kes vajavad rohkem abi (Stefanos).

Mina õpin tavakoolis, klassis, kus on veel üheksa puuetega õpilast. Meil on õpetajad nii puuetega kui tervete õpilaste jaoks. Mõnikord ma tunnen end veidi eraldatuna, sest pean õpetajatelt paluma, kui tahan olla koos teistega. Ma olen teiste õpilastega koos ainult lõunaajal. Mul on eraldi õppekava ja eriprogrammile vastav tunniplaan (Audrey).

Keskkooli astudes sain valida üksnes kahe kooli vahel – mujal ei olnud piisavalt töötajaid, kes on õppinud puuetega õpilasi õpetama. Mul on positiivsed kogemused kahe õpetajaga, kes on osanud mulle aineid hästi selgitada. Koolis oleks vaja ehitada lift (Zsófia).

Olen õppinud eriprogrammi järgi juba aastaid. Nüüd uues koolis ei ole mul eriprogrammi, kuid ma saan hästi hakkama. Õpetajad ei ole siiski saanud piisavalt koolitust, samuti napib neil aega; matemaatikatunnis on klassis 28 õpilast ja üks õpetaja; õpetajatest on puudus. Koolis on palju õpiraskustega õpilasi. Riigis on otsustatud, et puuetega noored saavad ainult kutseõpet (nt puhastusteeninduse alal) ning neil pole võimalik õppida üldaineid (nt matemaatikat jms). Rühmad on liiga suured, kuna väiksemate rühmade jaoks ei jätku raha. Samuti on puudu liftidest (Ingre).

Mind pandi eriklassi ning selgus, et ma ei saa õppida lastehoidu. Ma tahan õppida samu aineid samal tasemel kui kõik teised, hoolimata sellest, et mu hinded on madalamad. Minu kodumaal saab erivajadusega õpilane palju tuge ja kõigil peab olema võimalik õppida aineid, mida nad tahavad, või saada keskharidustunnistust. On siiski ebaõiglane, et kõik ei saa vajalikul määral tuge (Leanne).

Ma teadsin, et saan erinevate ainetega hakkama, aga pidin seda selgeks tegema ja tõestama õpetajatele, kes mind ei uskunud; tundsin, et minust ei peeta lugu. Me kõik oleme sarnased, meil kõigil on probleeme. Eri õpetajatel on erinevaid arvamusi, nad selgitavad asju erinevalt – see ajab mind segadusse (Rolands).

Mu kooli tunniplaan võiks olla paindlikum ja arvestada sellega, mis on õpilase jaoks parajasti oluline. Mul on vaja vahel klassist lühikeseks ajaks välja minna, teha väikesi pause, vaja oleks kohta, kus puhata ja lõõgastuda (João).

Ma õpin tavalises keskkoolis. Minu arust oleks vaja muuta õpetamismeetodeid, kasutada rohkem tehnoloogilisi vahendeid, visuaalseid abivahendeid ja eri tüüpi eksameid (Andreani).

Ma käin eriklassis. Meil oleks vaja rohkem abistajaid ning samade probleemidega õpilased peaksid olema samas rühmas. Meil peaks olema võimalus mängida mängu ja sportida ning tunda end turvaliselt ja hästi (Michalis).

Me õpime tavakoolis. Seal võiks olla erinevad klassid eri tasemega õpilastele ja rohkem valikuvõimalusi. Me tahaksime olla samas klassis õpilastega, kellel on sama puue (Elmo ja Kanivar).

Me õpime samas tavalises keskkoolis (Pedro ja Fabian). Et inimesed üksteist paremini mõistaksid, võiks koolis olla rohkem puuetega inimesi (Pedro). Ma tahan rohkem ja paremini õppida. Ja söökla võiks ka parem olla (Fabian).

Ma õpin tavalises keskkoolis. Koolis peaks olema rohkem kohandatud õppematerjale ning õpetajad peaksid olema puuetega õpilaste vastuvõtmiseks ette valmistatud (Aure).

Ma õpin tavalises keskkoolis. Minu arust peaks koolides olema rohkem puuetega õpilasi, et neist paremini aru saada; minu koolis ei ole ühtegi (Fé).

Me käime tavakoolis (Sam and Charlotte).

Oluline on saada õppimisel abi. Õpetajad on ranged ja võtavad otsuseid vastu õpilaselt küsimata. Tugevast tugiteenuste osakonnast on kasu, aga see võiks olla veel parem (Sam).

Ma käin erikoolis ja tunnen end seal hästi. Koolides on vajadus liftide järele – sageli neid ei ole (Jere).

Ma õpin gümnaasiumis. Mul on head õpetajad ja ma ei oskagi öelda, mida tuleks parandada (Maria).

Me õpime tavalises keskkoolis. Koolis on viipekeeletõlgid, liftid ja vahetundidest antakse märku tuledega. Vaja oleks rohkem tehnoloogilisi abivahendeid ning õpetajate ja õpilaste mõtteviis peaks muutuma (Diego ja Josette).

Minu klassis oli üks hariduslike erivajadustega õpilane, kes ei tundnud end seal hästi (ta ütles, et ei õppinud midagi), aga mul on keskkoolis veel üks sõber, kes peab kaasavat haridust väga heaks ja kasulikuks kogemuseks. Minu klassis on õpetajal abiline. Temast on

tõesti palju kasu. Igaüks peaks saama ise otsustada, mis on tema jaoks kõige parem (Nika).

Mul on abistaja ning ma olen temaga rahul, kuna ta saab aru, mida ma ütlen. Hariduslike erivajadustega õpilaste klasside puhul on oluline, et klassid oleksid väikesed. Ma õpin erikoolis ja olen seal rahul, kuna tunnen, et õpetajad mõistavad erivajadusega õpilasi. Siiski arvan, et haridusliku erivajadusega õpilased peaksid õppima tavaklassis ning saama seal vajalikku tuge (Domen).

Minu riigis on klassis tavaliselt 26 õpilast ning mina tahtsin õppida tavaklassis. Tavaklassis annavad teised õpilased mulle nõu, mida teha ja mida mitte. Tore on teha normaalseid asju normaalses maailmas. Mul on raskem, kuna mul on abivahendid, millega tegutsemine võtab rohkem aega, aga on hea tunne, kui sõbrad on juures ja saavad aidata. Minu klassi õpetaja ja õpilased teavad, kuidas minuga ümber käia. Meil on keskus, kust õpetajad saavad nõu ja tuge (Sofie).

Sa pead valima, kas soovid õppida tavakoolis (kaasav haridus) või saada täit tähelepanu erikoolis; kui otsustad teise valiku kasuks, on sul parem õppida väikeses klassis. Ma osalen projektis, millega avalikkust teavitatakse puuetega inimestest haridussüsteemis. Projektis koolitavad õpilased õpilasi ning õpetajad koolitavad õpetajaid (Laima).

Mul on hea meel, et mul on kaks õpetajat, üks neist tegeleb minuga. Minu abistaja aitab mul näiteks koduülesandeid teha (Wacław).

Ma arvan, et kui klassis on kaks õpetajat, on see normaalne (Orlando).

Mulle on tähtis saada logopeedi abi. Ma suhtlen õpetajatega SMSi teel ja logopeediga e-posti teel. Mõnikord õpetajad unustavad, et kui mu tõlk ei ole klassis, on mul vaja huultelt lugeda; nad pööravad mulle rääkides selja või kasutavad keerulisi sõnu, millest ma aru ei saa (Méryem).

Olen kogenud, kuidas on õppida koolis, kus õpivad ka hariduslike erivajadustega lapsed. Minu kool on nende jaoks. Ka teised õpilased aitavad üksteist, ilma et nad „peaksid” – nad lihtsalt teevad seda (Edgars).

Ma saan tugikeskuses rehabilitatsiooniks paremat tuge ja nõu kui oma tavalises koolis, aga ma ei ole kindel, kuidas on nende olukord,

kellel on raskemad puuded. Ma õpin erikoolis, kuna kodukool ei olnud mulle kõige sobivam (Tuomas).

Ma tunnen, et olles koos teiste õpilastega, kellel on minuga samad vajadused, saan tunda end klassis normaalsena. Mu klassis on kaheksa õpilast ning kõigil on kuulmispuue (Kamilla).

„Kaasavas” tavakoolis tundsin, et teised õpilased kiusasid mind. Mulle meeldib mu erikool – seal on palju arvuteid ja üks eraldi ruum, mis on õhtuti avatud, et õpilased saaksid seal koduülesandeid teha (Rebeca).

Õpetajad keskenduvad mõnikord üksnes asjadele, mida ma teha ei suuda, mitte minu oskustele (Pórdur).

Ma õpin tavakoolis ning minu klassis on õpilasi, kellel on Aspergeri sündroom (Marie).

Meie koolis on nägemispuudega ja pimedaid õpilasi. Kooli õpetajate hulgas on eripedagooge. Matemaatikatundides on meil eraldi õpetaja, kes aitab nägemispuudega õpilasi väikerühmades. Punktkirjatehnoloogia on väga tähtis (Dean, Robert). Meie koolis on eraldi töötajad, kes hoolitsevad puuetega noorte erivajaduste täitmise eest (Daniel).

Minu riigis on ratastoolikasutajatel abistajad ning hoonetes on astmete ületamiseks pandused ja ustel käepidemed, et oleks kergem liikuda. Minu koolis on õpetajad õppijate vajadustest teadlikud. Meil on abiõpetajad. Kui ma olen haige, saan ilma probleemideta teada, mida tundides tehti ja mis on kodused ülesanded. Eksamite ajal saan lisaaega ja võin vajaduse korral teha pause (Maria).

Ma õpin tavakoolis ja kasutan lisaks tugiteenuseid. Ma tunnen, et olen kaasatud. Olen samasugune nagu erivajadusteta õpilased. Minu kodumaal on tavakoolides eripedagoogid, kes meid aitavad (Pauline).

Ma õpin keskkoolis, kus ei ole erivajadustega inimesi (Emile).

Õpin tavakoolis, aga kaasava hariduse osakonnas. Saan palju abi ja eksamitel lisaaega (Honoré).

Mulle meeldis, et sain eksamitel vähem küsimusi või rohkem aega küsimustele vastamiseks. Õppetöö kohandamine vastavalt minu vajadustele on vajalik (Jakub).

Ma ei saa oma koolis lisatuge. Mu klassikaaslased aitavad mind ja toovad mulle koduseid ülesandeid. Mõnikord mõistavad nad mind paremini kui õpetajad. Ma õpin tavakoolis ja olen oma klassis ainuke erivajadusega õpilane. Ma ei saa kuigi palju abi, kuna õpin „tavalises” koolis (Melanie).

Ma õpin „tavalises” klassis ja mu koolielu on kohandatud vastavalt minu vajadustele. Mul on arvuti, suurem laud ning transport kooli ja kodu vahel liikumiseks. Mul on õpetajatega väga vedanud. Mõned õpetajad siiski ei ole piisavalt mõistvad: kui midagi ei ole õppekavas, siis nad ei taha aidata ja programmi muuta (Lise).

Mul ei olnud erikooli vaja, aga ma ei saanud valida, sest tavakoolis ei olnud mulle vajalikke liikumisvõimalusi (Bethany).

Tavakool tegi mind tugevamaks; see valmistas mind ette eluks pärismaailmas. On äärmiselt oluline, et kaasavaks hariduseks korralikult valmistutaks; olulised on korralikud materjalid ja sobivad töövormid. Vaja on tõsta õpetajate ja õpilaste teadlikkust ning muuta hoiakuid erinevate vajadustega inimeste suhtes (Gemma).

Oluline on toetus koolivälistelt inimestelt, kes saavad tegutseda vahendajatena hariduslike erivajadustega õpilaste huvides. Mul oli õpetajaid, kes ei tahtnud kaasa aidata, et kaasav haridus minu ja teiste puhul tööle hakkaks; õpetajad peaksid aktsepteerima kõiki oma klassi õpilasi. Mõnel õpilasel aitab erikool valmistuda edasiõppimiseks tavakoolis; minu erikool valmistas mind ette õppimiseks tavalises kõrgkoolis (Wessel).

Koolikaaslaste abi ning õige toetus tööleasumisel on väga tähtis (Jože).

Minu koolis ei olnud kuni eelmise aastani puuetega õpilasi; koolikaaslaste häiris, et ma olin erinev (Keenan).

Minu klassis oli kuulumispuudega õpilane ja õpetaja palus mul teda toetada, aga see oli nagu lapsehoidmine – liiga kaitsev suhtumine ei aita puuetega õpilasi, see ei ole loomulik. Minu kool on ratastoolikasutajatele juurdepääsetav ning toetab ka nägemis- või kuulumispuudega õpilasi. Meil on seminarid, kus noored räägivad oma puuetest ning saavad tuge eakaaslastelt (Asgerdur).

Ma käin kord nädalas tavalistes koolitundides – see on mulle väga tähtis. Väga olulised on ka abivalmid õpetajad ja klassikaaslased. Põhikoolis nii ei olnud, nüüd keskkoolis aga olen rahul (Łukasz).

Meil on eraldi osakond lisatuge vajavate õpilaste jaoks, aga meil on ka abivahendid, millega saame tahvliilt lugeda jms. Saime need nägemispuudega tegelevalt õpetajalt (Katrina).

Minu erikoolis õpib 38 poissi ning meil on vähe aineid ja rohkem praktilist tegevust. Klassid on väga väikesed, aga mõned materjalid ei ole kohandatud, nt ilma subtiitriteta DVDd. Alati on raske, kui uus õpetaja tööle tuleb, kuna võtab aega, kuni hakkame üksteist mõistma. Koolid peaksid olema segakoolid (poisid-tüdrukud koos) (Simon).

Minu kooli arvutiõpetaja on ka puudega; see aitab tal erivajadusi paremini mõista, ta on oma õpilaste probleemidega rohkem kokku puutunud (Áron).

Eri puuded nõuavad erinevat tuge. Minu koolis kasutati mikrofone ja mõned õpetajad töötasid väiksemate klassidega. Koolimaja oli ühekorruseline ja ratastoolikasutajatele juurdepääsetav. Ka nägemispuudega õpilastele oli tehnilisi abivahendeid (näiteks suurendusklaasid), aktiivsus- ja tähelepanuhäirega õpilaste jaoks oli eraldi ruum „aja mahavõtmiseks”, jms (Elin).

Ma kirjutan väga aeglaselt ja vajan kontrolltööde tegemiseks lisa-aega (Philipp).

Mul on düsleksiaga sõber, kellel oli arvutist ja lisaajast palju abi. Koolis kasutati ka audiofaile ja klassikaaslased abistasid, aga mitte järjekindlalt (Klara).

Millised sinu arust on kaasava hariduse eelised ja puudused või mis need võiksid olla?

Noored avaldasid arvamust, mis *kasu* kaasav haridus neile toob või võiks tuua. Nende arvates aitab kaasav haridus muu hulgas valmistada neid paremini ette tulevaseks tööleasumiseks, muudab neid tugevamaks ja iseseisvamaks, annab aimu, milline on tegelik elu, aitab võidelda diskrimineerimise ja stereotüüpide vastu, saada rohkem sõpru, tunda end „normaalsena” ja kõrvaldada takistusi.

Mõned seisukohad neilt endilt:

Kergem on tööd leida, kui sul on tavapärase haridustunnistus. Ka kogukonnaga on kergem haakuda, kui oled õppinud tavakoolis, mitte puuetega laste klassis (Melania, Carlo).

Kooli põhieesmärk on valmistada noored ette tegelikuks eluks. Koos õppimine ja töötamine loob paremaid tulevikuväljavaateid (Jonas). Erikoolis õppides ei saa teada, kuidas elada tavaühiskonnas (Wacław). On tähtis, et kõik saaksid kooli lõpetades samasuguse tunnistuse. See annab neile võimaluse olla ühiskonna liige (Laima ja Kamilla).

Head inimsuhted on toredad, aga väga tähtsad on võimalused saada head tööd; kaasav haridus annab need võimalused (Jože).

Kaasav haridus harjutab hariduslike erivajadustega õpilasi oma vajadusi selgitama – neil on vaja seda teha ühiskonnas ja tulevasel töökohal (Barbara). Kogemus on mõnikord tähtsam kui

kvalifikatsioon. Kui teeme korda haridusasjad, lähevad muud asjad ühiskonnas ise paika (Leanne).

On tõesti tähtis, et erivajadustega inimesed õpiksid tavakoolides, kuna nii saavad teised õpilased teada puuetest. Erivajadustega ja erivajadusteta õpilased saavad õppida üksteiselt ning vahetada teadmisi (Efstathios).

Oluline on saada teada, kuidas teised inimesed elavad, õppida teistelt kogemusi vahetades (Charlotte, Diego, Méryem, Zineb). See avardab mõtlemist ja aitab kaasa diskrimineerimise vähenemisele (Aure). Saame õppida aktsepteerima inimesi, kes meist erinevad (Andreani).

Kaasav haridus on hea kõigile (Barbara). Tähtis on mõista, et koos olemine ja õppimine toob kasu kõigile õpilastele (Sophie). Kaasav haridus aitab tavalistel lastel sallivamaks muutuda ja avaramalt mõelda (Sára).

Kõigi takistuste kõrvaldamiseks tuleb muuta inimeste mõtteviisi; me oleme osa suuremast pildist. Teised noored peaksid muutuma mõistvamaks – me elame üsna võhiklikus maailmas (Gemma).

Kõik peaksid olema kaasatud vaatamata sellele, mis raskusi kellelgi on (Robert). Kõigil peaks olema võimalus õppida kaasavas koolis ja elada paremat elu (Tomáš).

Kaasav haridus aitab kõigil tunda, et nad on osa tõesti heast süsteemist (Triin). See annab võimaluse õppida ja mitte tunda end erinevana (Lucie). See aitab igaühel ületada oma piire (Maria).

Kaasav haridus annab kogemuse, mis kõrvaldab stereotüüpe. See muudab inimeste hoiakuid puute suhtes (John) ning suurendab sallivust ja mõistmist puuetega inimeste suhtes (Dean).

Kui kõik on teadlikud erinevatest puuetest ja eritingimustest, mida inimesed ühe või teise puude tõttu vajavad, ei ole kaasava haridusega mingeid probleeme. Koolikiusamise taga on erinevused – kui need on selgeks räägitud, saab ka kiusamine otsa. Kaasav haridus võimaldab kõigil saavutada oma potentsiaali (Katrina).

Kaasav haridus ei pea olema seotud ainult keskkonnaga, mis hõlbustab õppimist; õigupoolest peaks keskkond olema samasugune kõigi õppijate jaoks. Inimesed eelistavad õppida väikestes klassides ning see peaks olema kõigile võimalik (Kamilla). Suurtes klassides võib magama jääda, kuna keegi ei pane õpilast tähele. Sellises

keskkonnas on õpetajal kaks minutit iga õpilase jaoks, kuigi igaüks võib vajada kümnet minutit. Tavasüsteemis õppimine annab võimaluse valida ja avastada, mida sa tahad ja milleks oled võimeline (Kamilla).

Kaasav haridus on hea sõprade leidmiseks (Bethany). Sõbrad on olulised – „see on minu punt”. Me ainult ei õpi, vaid ka lõbutseme koos (Sam).

Koos olemine ja õppimine parandab suhtlemisoskust ja suhete iseloomu (Markos). See mõjub hästi ka haridusele. Kool peab olema õppijasõbralikum (Alexandra).

Kaasav haridus peab muutuma tavapäraseks, aga paljud inimesed peavad palju juurde õppima, et see juhtuks (Francesco).

Tähtsad on lihtsad asjad – et kõik tehnilised vahendid on olemas, näiteks arvutid on lubatud (Bethany). Väga palju võib tähendada näiteks see, et õpetaja on teadlik klassi müratasemest (Mathias). Individuaalsed võimalused on head, näiteks oma õppeplaan või eraldi tugi mõnedes tundides (Lucie). Tähtis on kasutada erinevaid õppemeetodeid, näiteks visuaalseid abivahendeid ja õppimisviise (Tomáš).

Individuaalne õppeplaan on väga tähtis, aga ka õpetajaid tuleb juhendada – õpilased peavad ise probleeme ette nägema (Tomáš). Vajalikku toetust on raske saada, aga olukorda saab parandada (Francesco).

Klassiruumi füüsilist keskkonda saab ümber kujundada, et see toetaks sotsiaalseid suhteid (Robert). Kaasava hariduseni jõudmiseks on väga tähtis kooli õhustik (Jens).

Mida rohkem puuetega inimesed teistega kokku puutuvad, seda kiiremini muudame hoiakuid positiivsemaks. Kõigepealt oleks inimeste suuremaks iseseisvumiseks kasu abivahenditest – neid ei ole piisavalt. Teistega koos olemine ja õppimine muudab kaasatud õpilaste elu palju tähenduslikumaks. Neil tekib koolis tugivõrgustik koduülesannete lahendamiseks ja kooliväliseks tegevusteks. Sporditegemine on oluline sotsiaalse elu osa (François).

Kui puuetega õpilased on teistest eraldi, võib see takistada ühiskonna teadlikkuse suurendamist. Mõnd väikest rühma saab ju kasutada, aga koos tegutsedes saaks rohkem ära teha (Keenan). Väikesed klassid sobivad kuulumispuudega õpilastele paremini, sest

kui keskkond on kärarikas, on seal liiga palju tähelepanu hajutajaid. Olles koos oma kuulmispuudega eakaaslastega tunnen end „normaalse” inimesena (Elin).

Õpperühmade suuruse ja vajaduste vahel on vaja leida mõistlik tasakaal. Puudega inimestel on vaja õppida tundma end mugavamalt suuremates rühmades, aga ka ühiskond peab kohanema. Tava- ja puuetega õpilastel on vaja õppida koos olema nii, et kõik saaksid kõike teha (Mei Lan).

Kaasavat haridust peetakse sageli kulukaks, aga üritades kokku hoida, maksame lõpuks ikka rohkem probleemide lahendamiseks (Daniel). Isegi kui riigil ei ole palju võimalusi, tuleb kaasavat haridust arendada parimal võimalikul moel. Kaasav haridus on investering tulevikku. Me peame inimestesse panustama, nad on meie ainus ressurs. Kaasav haridus aitab meil oma minevikust üle saada ja teeb meid tugevamaks (Jens).

Noored arutasid ka peamisi *probleeme*, mis nende arust kaasava haridusega kaasnevad. Nad tõid esile näiteks õpetajate ja kaasõpilaste ebapiisavad teadmised puuete kohta, vajaduse muuta inimeste mõtteviisi ja suhtumist erivajadustesse ning õppijate vajadusi arvestavasse haridussüsteemi, õpetajate piiratud pädevuse, negatiivsed hoiakud, füüsilise juurdepääsu koolihoonetele ning vajaduse kohandatud õppematerjalide ja sobiva õppekeskkonna järele.

Järgnevalt mõned noorte seisukohad:

Erivajadusega laste integreerimine lasteaias, kui lapsed on väga väikesed, on väga keeruline (Dagur).

Mõned inimesed ei teadvusta piisavalt, kui palju on erinevusi nende oma riigis. Tervetel inimestel on kaks võimalust, kuidas puuetega inimestega toime tulla: nad ei hooli ega üritagi mõista, vaid hoiavad lihtsalt eemale, või isegi siis, kui nad ei mõista, üritavad küsida ja aru saada. Mu isal oli probleeme, kui ma olin väiksem, kuna inimesed ei teadnud, mis on ADHD (aktiivsus- ja tähelepanuhäire), ja mu isa ei teadnud, kuidas seda neile selgitada. On tähtis, et inimesed oleksid kõigist sedalaadi probleemidest kuulnud. Minu kodumaal on puuetega seotud probleemid kultuurilised. Me oleme olnud sõdalaste maa. Me olime viikingid – nõrku kogukonnas ei aktsepteeritud ja mõnikord nad isegi tapeti. See kultuur elab mu kodumaal ikka veel edasi (Dagur).

Kaasav haridus on tavaühiskonnas ikka veel raskesti teostatav; isegi tänaväüetus võib olla meie jaoks ohtlik, kuna valgusfoorid ei ole kohandatud nägemispuudega inimestele sobivaks (Carlo ja Melania).

Lapsed halvustavad neid, kes õpivad eriprogrammi järgi. Kaasava hariduse probleemid on seotud kõigi teiste sotsiaalsete probleemidega (Ingre).

Tavakoolis on probleemiks koolikiusamine ja see, et üksteist ei aktsepteerita (Leanne).

Ühiskonna hoiakud kaasava hariduse suhtes on arenenud, aga ikka veel ei peeta seda teemat prioriteetseks (Jonas).

Igaühe probleemide mõistmine ei ole kerge töö. Koolid ja õpetajad peaksid õpilaste probleeme mõistma ning toetama neid nii, nagu vaja, et kõik õpilased saaksid hästi hakkama. Me peaksime jõudma selleni, et inimesi ei koheldaks erinevalt, et diskrimineerimise asemel jõuaksime mõistmiseni (Sam, Charlotte, Jere).

Õpetajatel ja vanematel on vaja teada, kuidas kasutada koolis ja kodus tehnilisi abivahendeid; samuti on vaja rohkem tugimaterjale (Elmo, Kanivar, Fé, Aure).

Üleminek kaasavale haridusele võib tekitada uusi takistusi, mida on vaja ületada. Takistuseks võivad olla näiteks õpetajate hoiakud (Wessel), õppimisega seotud ja sotsiaalsed takistused (Bethany); ühiskonna mõjud ja vanemate surve (Triin); kiusamine (Sophie);

õpilase sotsiaalne taust ja õppimistingimused väljaspool kooli (Gemma); avalikud teenused, nt transport (Francesco).

Ülimalt oluline on õpetajate koolitamine (Sophie). Õpetajakoolituses ei anta praegu kaasamise kohta piisavalt ja õiget teavet. (Wessel). Mõnikord õpetajad ei tahagi erivajadustest rohkem teada saada (Méryem).

Riigi ülesanne on tasuda õpetajatele nende töö eest ning õpetajad saavad palka õpetamise eest, aga nad ei ole huvitatud „lisategevustest“. Seetõttu enamik õpetajaid ei soovi hariduslikest erivajadustest rohkem teada saada (Laima).

Õpetajakoolituses käsitletavat teooriat ja meetodid peaksid olema omavahel seotud – kaasamisküsimusi tuleks käsitleda läbivalt (Elin).

Õpetajad võivad hakata muretsema, et nad pööravad rohkem tähelepanu puuetega noortele (Robert). Õpetajad peavad leidma tasakaalu puuetega ja puueteta õpilaste toetamise vahel (Daniel).

Minu kodumaal aitavad inimesed puuetega noori liiga palju (Kamilla).

Minu kodumaal ei ole koolides erivajadustega õpilastel isiklike abistajad. Meil on vaja lahti saada ka diskrimineerimisest ja koolikiusamisest. Mõned õpilased teavad küll puuetest, aga teevad minu aktiivsuse- ja tähelepanuhäire üle ikka nalja (Maria).

Meile jääb alati mulje, et me peame abi küsima. Abi ei ole iseenesestmõistetav. Võtab kaua aega, et vajalikku tuge saada (Pauline).

Õpetajad peaksid õpilastega puuetest rääkima – tavakooli õpilased ei oska ise otsustada, mida nad peaksid tegema puudega kaaslaste abistamiseks ja toetamiseks (Áron). Puuete alase teadlikkuse tõstmine peaks olema õppeprogrammis (Katrina).

Kaks või enam õpetajat (abistajat) kaasavas klassi peavad töötama meeskonnana; neil õpetajatel on vaja erioskusi, mida tuleb eraldi õpetada ja harjutada. Õpetaja peaks küsima nõu spetsialistidelt, et otsustada, kui palju lisaaega puuetega õpilased vajavad (Philipp).

Riigieelarve kärped annavad mõnede tugimeetmete osas juba tunda – nt abistajad on töö kaotanud. Koolid saavad tugimeetmeteks raha, aga see süsteem ei tööta, kui tavaõpetajad peavad pakkuma tuge, mille kohta neil ei ole aimugi, kuidas seda teha (Wessel).

Erinevad spetsialistid peavad tegema koostööd. Uus põlvkond õpetajaid on saanud parema hariduse, et mõista puuetega inimesi ning korraldada klassitööd paremini – me liigume õiges suunas. Seadused on head, aga õpetajatel on vaja nägemispuude ja teiste puuete kohta rohkem teadmisi ja arusaamist. Vaja on rohkem tehnilisi abivahendeid, et info jõuaks kättesaadavas vormis puuetega inimesteni (François). Füüsiline juurdepääs hoonetele on tähtis (liftid, automaatselt avanevad uksed, õiges kõrguses lülitid jms) (Thomas). Kontrolltööde ja testide puhul on erivajadustega õpilastel vaja lisaega (Łukasz). Toimivad tugisüsteemid peavad olema kooli sees. Kooliväline tugi võib panna õpilased tundma, et nad on erinevad ja eraldatud (Mei Lan). Neile, kes ei näe hästi, on vaja rohkem e-raamatuid ja kuulderaatuid (Łukasz, Áron).

Suurimad probleemid on seotud inimeste hoiakute ja teadmistega – on tunne, et elan pimeduses (Triin). Sageli suhtlevad puuetega ja ilma puueteta õpilased omavahel liiga vähe (Barbara).

Ühiskond ei aktsepteeri teatavat tüüpi probleemidega inimesi, aga ühiskondlik omaksvõtt on väga tähtis (Robert). Siiani võib tajuda puuete häbimärgistamist – sellest tuleks lahti saada. Oma riigi noorteparlamendis oleme korraldanud koolitusi näiteks epilepsia alal ning jaganud teavet, kuidas epilepsiaga kaaslast toetada. Tavakoolis õppivad puuetega õpilased peavad oma probleeme korduvalt uutele õpetajate ja eakaaslastele selgitama. Vaja on nii järjepidevaid hindamisstandardeid kui delikaatsust puuetega õpilaste tunnete suhtes (Keenan).

Inimesed ei tea alati, kuidas tõhusalt või alternatiivseid võimalusi kasutades suhelda (Tomáš). Kaaslaste kohatu käitumine mõjub kõigile halvasti (Lucie). Kommunikatsioon on tähtis – tabuteemasid ei tohiks olla. Kõigil pimedatel või mis tahes muu puudega inimestel ei ole ühesugused probleemid. See on väga kompleksne teema (Sára).

Kaasava hariduse suunas liikudes tuleks praktilistest teemadest enam tähelepanu pöörata psühholoogilistele küsimustele. „Nähtamatu” puude nagu Aspergeri sündroomi puhul tuleb inimesi harida, et nad ei teeks valeoletusi. Haridust tuleb anda vastavalt õppijate vajadustele – ka Aspergeri sündroomiga õpilastele sobib õpe väikerühmades. Kaasavas koolis on mõne puudeliigiga õpilasel teadmisi ja kogemusi raskem omandada kui erikoolis, kus õpivad sama puudega noored. Isegi spetsialistid ei tea mõnikord, milles on asi, ning küsivad, mis probleemid mul on? Me kõik oleme isiksused –

minu autistlik mõttelaad on seotud sellega, kes ma olen inimesena (Daniel).

Kõik mõistavad kaasavat haridust erinevalt; ühist kaasava hariduse määratlust ei ole ja see on probleem. Vaja on rohkem teadlikkust – me ei saa edasi liikuda, kuni kõik on teadvustanud puuetega inimeste olemasolu (Katrina).

Märkused ja ettepanekud

Noortel paluti ka esitada üldisi märkusi ja ettepanekuid. Need on järgmised:

Inimeste mitmekesisus on positiivne; sellist hoiakut on tähtis kujundada algusest peale, töötada lastega, et uus põlvkond oleks edumeelsem (Dagur).

Õpilaste eneseusku ei tohi mingil moel vähendada (Robert). Endasse tuleb uskuda (James). On tähtis, et ka õpetajad usuksid õpilastesse (Efsthios). Õpetajad peavad pöörama rohkem tähelepanu sellele, mida õpilased suudavad, mitte keskenduma sellele, mida nad ei suuda. Tuleb osata näha puute taha. Mul on kuulmispuue – see puue ei ole mina, see on seotud üksnes mu kõrvakuulmisega. Minu ja mu häire vahel saab vahet teha (Elin).

Meil ei ole piisavalt võimalusi vabatahtlikuks tegevuseks või vaba aja veetmiseks pärast kooli. Ka väljapool kooli on elu! (Arvydas).

Meil on vaja valmistuda tulevikuks. Õpetajad teavad, millised on puuetega õpilased. „Päriselus” peavad inimesed erivajadusega inimestega arvestama (Melanie). Puuetega inimesed peavad ka ise õppima, kuidas ühiskonnas käituda (Marie).

Õpetajad peavad olema avatud ja mõistma, mida õpilane tahab ning kuidas teda toetada (Nana-Marie). Võid olla hea ühes aines ja vilets teises, aga nõuded ei tohiks takistada erinevaid aineid õppimast (Daniel).

Õpetajad peaksid tegema kõigile võimalikult hõlpsaks õppimise samade standardite järgi. Puuetega noored tuleb kaasata otsuste vastuvõtmisse. Nende arvamus peaks olema esmatähtis neid puudutavate otsuste puhul (Keenan). Kõik peaksid olema kaasatud vaatamata sellele, kui erinevad nad on – igaüks on see, kes ta on (Katrina).

Peaksime nägema isiksust, mitte puuet, ning tegema kõik, mis meie võimuses, et asjad paraneksid (Asgerdur).

Puuetega õpilased peavad ise tegema otsuseid ning neil peab olema võimalus oma haridusteed käsitlevates aruteludes kaasa rääkida (Klara). Meil on õigus teha oma otsused (Wessel).

Uusi tugitöötajaid töölevõtvast komisjonis peaksid olema ka õpilased, keda uued töötajad toetama hakkavad. Erivajadusega õpilastel võiks olla õpetajate või tugipersonali hulgas inspireerivaid rollimudeleid, kes samuti on puuetega (Sam, Charlotte, Jere).

Meil peaksid olema „takistusteta koolid”. Kaasavast haridusest saavad kasu kõik, ka puuetega inimesed (Emo, Kanivar, Aure, Fé). Vaja on muuta puuetega õpilaste hoiakuid puuete suhtes (Emile).

Kaasav haridus on suurepärase idee – see avab uue maailma (Lucie).

Oli mitmeid seisukohti, mida jagasid paljud noored:

- Noored eeldavad, et kaasavates klassides püüavad õpetajad ja teised, erivajaduseta õpilased puuetega õpilasi rohkem mõista ja igati kaasata;
- Noored peavad oluliseks õpilaste arvu vähendamist klassides või õpet väikerühmades ning universaalse disaini arendamist koolihoonetes ja ühiskondlikes teenustes üldisemalt (universaalne disain tähendab, et avalikus kasutuses tooted,

teenused ja füüsiline keskkond on loodud viisil, mis võimaldab kõikidel inimestel seda võrdselt ilma eriliste abivahenditeta kasutada);

- Tähtis on saada tuge, ilma et selle pärast oleks vaja pidevalt võidelda;
- Õpetajakoolituses tuleks rohkem tähelepanu pöörata õppijate individuaalsete vajadustega arvestamisele ja hoiakute kujundamisele;
- Kaasav haridus on riigiti erinev ning ka ühe riigi sees on kaasavad koolid erinevad.

Kokkuvõttes tuleb tunnustada noorte arutelude kõrget taset, avatust ja sügavust. Noorte arvamused olid läbimõeldud ja põhjendatud. Nad soovivad selgelt aidata kaasa kaasava haridusele elluviimisele selle parimal kujul: see on võrdne juurdepääs haridusele, kõrgel tasemel haridus kõigile ning õppijate erinevustest lugupidamine.

Kõigi rühmaarutelude protokollid on agentuuri veebilehel: <http://www.european-agency.org/agency-projects/european-hearing-2011/results-files>

VAATAME MINEVIKKU JA TULEVIKKU

Nüüd, 2012. aastal on õige aeg vaadata üle seisukohad, mida erivajadusega noored on väljendanud alates esimesest Euroopa noorteparlamendi istungist 2003. aastal. Kolmel toimunud istungil (2003, 2007 ja 2011) on osalenud kokku 238 noort. Kõigi kolme istungi eesmärk on olnud kuulata ära noorte arvamused, et paremini mõista, milline peaks kaasav haridus olema sihtrühma meelest.

Noorte arvamusi oma hariduse kohta ei tohiks pidada vähem oluliseks kui spetsialistide või teadlaste omi. Noorteparlamendi kolme istungi tulemused näitavad selgelt, et noored võivad hõlpsalt ja täpselt väljendada samu tähelepanekuid, mida on teinud haridusvaldkonna eksperdid.

Käesolev dokument ei sisalda kaasava hariduse arengu analüüsi alates 2003. aastast tänaseni. Iga noorteparlamendi istungile on riigid saatnud erinevad noored, esindatud on olnud erinevad haridustasemed ning alles 2011. aastal osalesid istungil esmakordselt ka erivajadusteta noored. Toome välja alates 2003. aastast kõneks olnud teemade ja probleemide sarnasused ja erinevused ning peamised ettepanekud, mida on esitatud kõigil istungitel.

Läbi aastate on noored väljendanud rahulolu oma haridusega üldiselt, ükskõik kas nad õpivad tava- või erikoolis. Nad kõik rõhutasid, et tähtis on saada kõrgetasemelist haridust ning et haridus on olulisim tegur, mis toetab neid töö leidmisel, laiendab ja tugevdab nende sotsiaalset suhtlust ning valmistab neid üldisemalt ette tulevaseks eluks.

Noored on eelistanud kaasavat haridust ning mõnede õppijate negatiivsetest kogemustest hoolimata on nad pidanud kaasavat haridust vajalikuks ja kasulikuks kõigi õppijate jaoks. Eriti 2011. aastal selgitasid osalejad täpsemalt, milline peaks kaasav haridus olema, mida see nende jaoks tähendab ning mis eeliseid sellel võib olla kõigi õppijate jaoks. Erivajadusteta või puueteta noored kirjeldasid samuti kaasavat haridust rikastava kogemusena, kuna see avardab mõtlemist ning aitab lõhkuda stereotüüpe.

Enamik osalejaid on tulnud tavaharidussüsteemist; nad osutavad erinevustele kaasava hariduse korralduses eri riikides ning samuti valdkondadele, kus on veel arenguruumi. Puudustest hoolimata

peavad nad kaasavat haridust oma põhiõiguseks. See õigus hõlmab võrdset juurdepääsu õppimisvõimalustele, tugimeetmeid, et õppimisvõimalusi maksimaalselt ära kasutada, ning lugupidavat kohtlemist.

Õigus kaasavale haridusele tähendab ka seda, et õppijaid kaasatakse otsustusprotsessi ning neile antakse vabadus otsustada, kus ja kuidas oma haridusteed jätkata. Teema, mis on jäänud kõlama kõigil kolmel noorteparlamendi istungil, on noorte selge soov osaleda kõigi neid ennast puudutavate otsuste tegemisel.

2003. aastal rõhutasid noored, et nad ei taha seista tulevikus silmitsi võimalusega, et peavad jääma ilma tööta koju. Samu arvamusi väljendati taas 2007. aastal soovina elada võimalikult iseseisvat elu. 2011. aastal rõhutasid noored, et üks kaasava kooli põhieeliseid on võimalus saada hea haridus, mis valmistab neid paremini ette iseseisvaks eluks.

Noorte jaoks on kaasav haridus austusavaldus õppijate mitmekesisusele ning ei puuduta üksnes koolisüsteemi, vaid ühiskonda tervikuna. Tõelise kaasamiseni saab jõuda üksnes siis, kui takistused on kõrvaldatud ja hoiakud muutunud. Neid kahte valdkonda – juurdepääsu haridusele ning õpetajate hoiakuid, teadmisi ja oskusi – peavad noored siiani probleemiks.

Juurdepääs hõlmab lisaks hoonete füüsilisele juurdepääsetavusele vajalike ja sobivate tehniliste abivahendite olemasolu ning tõhusat ja kiirelt kättesaadavat õpiabi.

Osalejad märkisid ka, et õpetajad ei ole alati teadlikud erinevate õpivajaduste olemasolust ja ulatusest või ei pööra neile tähelepanu. Teadmatusest keskenduvad õpetajad liiga sageli eelkõige õppijate nõrkustele, mitte tugevatele külgedele.

Kriitilistest märkustest hoolimata ei suhtu noored oma õpetajatesse negatiivselt, vaid pigem ootavad kooli rohkem uut tüüpi õpetajaid, kes on hästi ette valmistatud tööks kaasavas haridussüsteemis ning tunnevad end seal kindlalt.

2011. aasta noorteparlamendi istungil osalenud tegid konkreetseid ja praktilisi ettepanekuid, kuidas parandada haridussüsteemi ning toetada kõigi õppijate kaasamist nii kooli kui klassi tasandil. Nad soovisid, et hariduspoliitika kindlustaks kõigile koolidele vajaliku füüsilise juurdepääsu ning piisavad vahendid ja toetuse, mh

abiõpetajad ja isiklikud abistajad, kes saaksid igapäevases õppetöös vastavalt vajadusele toetada kõiki õppijaid.

Noored tõid esile väikeste klasside ja individuaalsete õppeprogrammide eelised ning vajaduse eraldi hästivarustatud ruumide järele, kus erivajadusega õppijad saaksid puhata või kasutada täiendavaid tugiteenuseid. Nad pidasid oluliseks ka eksamite eritingimusi (nt lisa-aeg) ning võimalust pikendada õppeaega ühe aasta võrra, et kõik õpilased jõuaksid samale tasemele ilma, et kedagi oleks vaja eraldi järele aidata. Noored rõhutasid, et sama haridus tähendab ka samade haridustunnistuste saamist.

Ei ole kahtlust, et kolmest istungist on olnud kasu noortele, kes üritustel osalesid – seda kinnitas juba 2003. aastal saadud tagasiside. Noorteparlamendi töö kasutegur ulatub aga noortest kaugemale, mõjutades ka nende koole ja õpetajaid ning teisi õpilasi, kes osalesid üritust ettevalmistavates aruteludes. 2011. aasta noorteparlamendi istungi tulemused annavad sellest mõjust kinnitust: noored ja nende saatjad on pärast istungit avaldanud artikleid ajakirjades ja ajalehtedes ning levitanud infot sotsiaalmeedias (Facebook, Twitter) või loonud koolide veebilehtedele uusi teemalehekülgi.

Agentuur hoolitseb käesoleva raporti võimalikult laia levitamise eest ning ei unusta tõsisid ja asjalikke ettepanekuid ja palveid, mida noored toimunud istungitel esitasid.

Koos osalenud noorte, nende perede, õpetajate ja teiste spetsialistide ning hariduspoliitika kujundajatega tegutseb agentuur edasi selle huvides, et võimalikult paljudel õppijatel oleks võimalik takistusteta saada kõrgel tasemel haridust ja õppida koolides, kus kõik on erinevad ja kõigist peetakse lugu. Nagu noorteparlamendi istungil osalenud ise ütlesid: *me kõik oleme eri värvi, aga ainult üheskoos saame moodustada vikerkaare.*

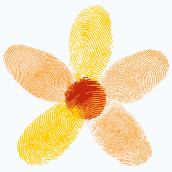

EUROOPA NOORTEPARLAMENDI 2011. AASTA ISTUNGIL OSALENUD

Tabelis on esitatud 2011. aasta Euroopa noorteparlamendi istungil osalenud 88 noore nimed:

Aure AFLALO	Keenan ALEXANDER
Carlo ANDERHALDEN	Maria BARANDUN
Efstathios BEKYRAS	Méryem BELGHAZI
John BENNINGTON	Markos BOTSOS
Robert BOYLE	Elin Johanna BRANDT KORALL
Pauline BRASSEUR	Chiara BRIZZOLARI
Wessel BROEKHUIS	Maria BUGEJA
Claudia BURATTINI	Fabian CAMARA ALCAIDE
Jens CAMILLERI	Tomáš ČERNÝ
Alexandra CHRONOPOULOU	Rolands CINIS
Leanne Alice COLE	Nana-Marie DALE REICHEL
Charlotte DARBY	Yohana Angelica DEL PINTO
Honoré D'ESTIENNE D'ORVES	Samantha DRYDEN-SILLARS
Wacław DZIĘCIOŁ	Klara Linnea Astrid ELFSTEN
Zsófia FAZEKAS	João FONSECA
Barbara GEHER	Sára GERGELY
Josette GRAÇA SILVA	Melania GROTTI
Kanivar GÜLER	Andreani HADJISTERKOTI
Sophie Bethan HANNAWAY	Asgerdur HEIMISDÓTTIR
Lucie HRDINOVÁ	Ingre IMALA
Jakub JARMUŁA	Diogo JESUS NETO
Dagur JÓHANNSSON	Þórdur JÓNSSON
Domen KAISER	Dean KELLY
Orlando KROHN	Thomas KROYER

Joži KUMPREJ	Robert LÄTT
Mei LAN NG	Marie LAURITZEN
Artūras LAURYNAS	François LE BEL
Laima LIEPINA	Fé LINDEN
Rebeca LÓPEZ RUANO	Nika LUŠNIC
Mathias MACHIELSEN	Gemma MACKINTOSH
Jere Nicholas MAHLAKAARTO	Emile MAINKA
Tuomas Kimmo Johannes MANNI	Daniel MARTIN
James MARTIN	Simon MCDOUGALL
Stefanos MELAS	Audrey MESUREUR
Sofie MONGGAARD CHRISTENSEN	Jonas NENORTAS
Michalis NICOLAOU	Melanie NIELSEN
Áron ÓCSVÁRI	Elmo PESIN
Triin PUUSEPP	Pedro ROMERO JIMÉNEZ
Zineb SAOUI	Daniel Alexander SCHOUTEN
Francesco SCICLUNA	Edgars ŠENINŠ
Łukasz ŚMIETANA	Kamilla SØLYST BJØLSETH
Bethany STALEY	Philipp STEINBERGER
Katrina THOMSON	Lise TØRLEN
Mirjam WOLFF	Arvydas ZAGARAS

ET

Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuur korraldas 2011. aasta novembris Euroopa Parlamendis Brüsselis noorteparlamendi istungi. Üritusel osales 88 erivajadustega või ilma erivajadusteta noort, nii gümnaasiumi- kui ka kutsekooliõpilasi agentuuri liikmesriikidest. Noored tulid kokku, et arutada, mida kaasav haridus nende jaoks tähendab.

Noorteparlamendi istungi eesmärk oli anda noortele võimalus oma hääl kuuldavaks teha ning saada ülevaade kaasava hariduse arengust osalenud riikides pärast 2007. aastat, mil noorteparlament viimati kogunes. Sellest, kuidas kõigi õppijate kaasamine õppesse ja kooliellu praktiliselt väljendub ning millised on kaasamise eelised ja puudused, saab rääkida iga õppija, sest kaasamises osalevad kõik. Võttes arvesse, kui sageli noored rääkisid võrdsetest võimalustest osaleda kõigis kooliga seotud tegevustes, on kaasamine nende koolielus selgelt ühine ja tähtis teema.

European Agency for Development in Special Needs Education

